

УДК 81'373.46'42

## ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ДИСКУРС: ПРОБЛЕМИ НОМІНАЦІЇ ТА ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ

Кривенко Г. Л.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розглянуто проблеми варіативності назв євроінтеграційного дискурсу у сфері наукової комунікації. Зокрема зіставлено й проаналізовано варіанти досліджуваних найменувань в українськомовних і англійськомовних публікаціях соціогуманітарного спрямування, а також розкрито їх словотвірну, семантичну та комунікативну специфіку.

**Ключові слова:** євроінтеграційний дискурс, наукова термінологія, трансдисциплінарні дослідження, дискурсологія.

**Кривенко А. Л. Евроинтеграционный дискурс: проблемы номинации и терминологизации.** В статье рассматриваются проблемы вариативности наименований евроинтеграционного дискурса в сфере научной коммуникации. В частности сравниваются и анализируются варианты искомых наименований в украиноязычных и англоязычных публикациях социогуманитарного направления, раскрывается их словообразовательная, семантическая и коммуникативная специфика.

**Ключевые слова:** евроинтеграционный дискурс, научная терминология, трансдисциплинарные исследования, дискурсология.

**Kryvenko H. L. European integration discourse: problems of nomination and terminologization.** The variation of names for European integration discourse in the field of scientific communication has been given greater weight in light of the ongoing dismantling of disciplinary boundaries between linguistics and social sciences. However, transdisciplinary advances of this kind inflict terminological difficulties and challenge the understanding of the notions labelled by the terms in question.

This paper reveals the specificities of names for the notion of European integration discourse as they are used in the fields of humanities and social sciences. In particular, it singles out variants of the names under review from research publications written in Ukrainian and in English, examines their word-building, semantic and communicative features as well as provides reasons for the need to further terminologize the noun phrase European integration discourse and its near equivalent in Ukrainian *yevrointehratsiynij dyskurs* in transdisciplinary-based discourse studies.

To conclude, the structural variation of the noun phrases used to refer to European integration discourse in Ukrainian and English research publications, their contextual dependence and the lack of semantic unity coupled with the inconsistency in use on the part of a number of authors who indicate incompleteness in the formation of their terminological meanings. In addition, since the degree of terminologization of the noun phrases differs in Ukrainian and English, we assume that there is a certain struggle between these names for the opportunity to take the niche of the basic term in reference to European integration discourse in transdisciplinary research which would contribute to successful scientific communication.

The establishment of typological features of European integration discourse in the field of discourse studies shall contribute to the further development of the noun phrases *yevrointehratsiynij dyskurs* / European integration discourse as terms.

**Key words:** European integration discourse, scientific terminology, interdisciplinary research, discourse studies.

**Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду.** Трансдисциплінарні дослідження нехудожнього дискурсу [32] стикаються, крім іншого, з проблемою невпорядкованості термінологічного апарату, що дотична до питання визначення об'єктів таких наукових пошуків. Так, специфіка євроінтеграційного дискурсу як об'єкта дослідження полягає в тому, що його окремі аспекти науковці вивчають у різних галузях соціогуманітарних знань. Наслідком цього є, з одного боку, труднощі термінологічного характеру, що стосуються найменувань заявленого дискурсу в сучасних українськомовних та англійськомовних наукових публікаціях, а з іншого – неоднозначність визначення поняття / понять, названих терміном *євроінтеграційний дискурс* і под., чим зумовлюється актуальність запропонованої теми дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

У суспільних науках до євроінтеграційного дискурсу як об'єкта наукових досліджень українські вчені звертаються, зокрема, в контексті проблем міжнародних зв'язків [2; 4; 30; 36], внутрішніх політичних процесів [27; 29], взаємодії влади та громадянського суспільства [5], формування колективної ідентичності [21; 3; 28], соціально-економічних відносин [26; 31], комплексу зовнішньополітичних, соціально-економічних, безпекових і гуманітарних питань [12] тощо. Натомість відомі нам лінгвістичні розвідки спираються на євроінтеграційний дискурс переважно як на матеріал досліджень окремих концептів [16; 37], номінацій [14], особливостей словотворення [15; 24] у семантико-когнітивному, лінгвопрагматичному, перекладознавчому аспектах у межах української, англійської

та німецької мов. Епізодично залучаються до лінгвістичних досліджень окремих елементів євроінтеграційного дискурсу й потужності інтелектуальних інформаційних систем [там само].

На відміну від вітчизняних традицій, на західних теренах проблеми євроінтеграції було вирішено в окремому сфері досліджень – вчення про європейську інтеграцію (European integration studies), що постало на перехресті політології та міжнародних відносин [42, 1–2]. Поступово деякі теорії євроінтеграції, спільним для яких було визнання важливості використання мови в процесі об'єднання європейських держав, стали умовно називати дискурсивними [41, 6; 47, 149; 48, 163–164; пор. 45, 16–17], що загалом вкладається у логіку так званого мовного повороту в сучасних соціальних науках [40, 7]. Проте обтяжують дискурсивні підходи до процесів євроінтеграції помітні онтологічні й епістемологічні розбіжності, що виражаються в неоднозначному трактуванні понять «мова», «дискурс», «комунікація», «мовленнєва взаємодія» тощо й непослідовному використанні відповідних термінів у цільових публікаціях, а також у двоякому статусі дискурс-аналізу – чи то як теорії, чи то як методики – та значному варіюванні ступеня його залучення для досліджень певних аспектів євроінтеграції.

У процесі аналізу вітчизняних і зарубіжних публікацій, присвячених проблемам євроінтеграційного дискурсу, ми не виявили робіт, у яких досліджують варіативність найменувань євроінтеграційного дискурсу в наукових текстах, з чого випливає мета запропонованої статті.

**Формулювання мети і завдань статті.** Метою цієї статті є розкриття специфіки номінацій євроінтеграційного дискурсу в соціогуманітарних дослідженнях. **Завдання** включають: 1) виявлення варіантів найменувань євроінтеграційного дискурсу в українськомовних і англійськомовних наукових публікаціях соціогуманітарного спрямування, 2) встановлення словотвірних, семантичних і комунікативних відмінностей між виявленими варіантами та 3) обґрунтування переваг термінів *євроінтеграційний дискурс / European integration discourse* для трансдисциплінарних досліджень у галузі дискурсології.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** На позначення євроінтеграційного дискурсу в українськомовній теоретичній літературі натрапляємо на кілька номінацій: власне *євроінтеграційний дискурс* [4, 81; 29, 201; 5, 33; 21, 122; 26, 12; 31, 65; 16, 2–3; 37, 48; 14, 172; 15, 61; 24, 212], *дискурс європейської інтеграції* [2; 18, 304; 3, 11], *дискурс євроінтеграції* [30; 3, 14], *дискурс про європейську інтеграцію* [11, 80], *дискурс з євроінтеграції* [17, 101], *дискурс з питань євроінтеграції* [16, 2], (політичний) *дискурс на теми Європи та європейської інтеграції* [37, 15]. Для порівняння в англійськомовній науковій літературі на позначення досліджуваного об'єкта було виявлено, зокрема, такі номінації: *discourse on European integration* [41, 12; 44, 152; 47, 150; 39, 17], *discourse about European integration* [43, 499], *discourse of European integration* [44, 129; 39, 4–5], *European integration discourse* [46, 28–29; 39, 142]. З мате-

ріалу нашого дослідження випливає, що найбільш уживаними є номінації *євроінтеграційний дискурс* і *discourse on European integration* в українськомовних і в англійськомовних наукових публікаціях відповідно. Крім того, деякі автори використовують більш ніж одне найменування означеного дискурсу в межах однієї публікації.

Хоча всі наведені іменникові словосполучення виражають атрибутивні відношення між опорним словом *дискурс* і залежними компонентами, між цими словосполученнями наявні структурні й семантичні відмінності. Так, в українській мові прийменники *про, з, на теми* і под. традиційно розглядають як належні до семантичного типу логічних прийменників, що передають причиново-цільові відношення [8, 340–341]. Проте сполучення (чи словосполучення) типу прийменник + (прикметник +) іменник у родовому або знахідному відмінку, що виступають означенням опорного іменника *дискурс*, вказують радше на тематичну належність або спрямованість названого дискурсу. Найменування, представлені в англійській мові словосполученнями з прийменниками *on* та *about*, вказують на предмет обговорення і є досить близькими до аналогічних словосполучень із логічними прийменниками в українській мові. Водночас переважання майже на третину словосполученням *discourse on European integration* над словосполученням *discourse about European integration* в англійськомовних наукових публікаціях, зареєстрованих у системі “Google Академія”, можна пояснити тим, що використання *on* у словосполученнях такого типу більш притаманне офіційному спілкуванню [38, 710]. (Усвідомлюючи ненадійність частотних даних, здобутих у названій пошуковій системі, все ж дозволимо собі посперечатися на неї, оскільки йдеться про загальні тенденції щодо вживання досліджуваних словосполучень у наукових текстах).

Варто враховувати, що наголос на тематичній належності може накладати небажані обмеження на термінологічне використання наведених словосполучень, якщо йдеться, наприклад, про *дискурс на теми євроінтеграції* чи *дискурс про євроінтеграцію* і под. як окремий тип дискурсу. Адаже диференціація типів дискурсу здійснюється [23, 111] не лише за тематикою, але й за прагматикою діяльності, що реалізується в певній сфері лінгвосоціотичного досвіду, за її просторово-часовою специфікою, а також за соціально-психологічними особливостями учасників інтеракції; до того ж зазвичай йдеться про різноманітні комбінації цих чинників. Отже, припускаємо, що сама по собі тематика може бути недостатньою підставою для вирішення окремого типу дискурсу, що перебуває в каузальних відношеннях з процесами та наслідками євроінтеграції. Крім того, з плином розвитку євроінтеграційного дискурсу відбувається його тематичне розгалуження (звідси «на теми Європи та європейської інтеграції» у [37, 15; курсив наш – Г. К.]), тому доречним видається розглядати євроінтеграційний дискурс загалом і специфіковані різною тематикою окремі дискурсивні практики як відношення цілого до його частин.

Стосовно семантики означень різних видів дискурсу, виражених іменниками в родовому відмінку (у нашому випадку *дискурсу євроінтеграції* або *дискурсу європейської інтеграції*), вже відзначалося [33, 24–25], що такі специфікації на поверхні можуть виступати як предмет обговорення, проте вказують або на фізичну особу, або на групового агента соціальної дії, або на певну соціально значущу категорію. Так, про *дискурс європейської інтеграції / євроінтеграції* йдеться у зв'язку з дискусією єврооптимістів і євроскептиків [2], політичними елітами, які його спрямовують [29, 163], постаттю Вацлава Гавела, який його артикулював [3, 11], тощо. Водночас такі словосполучення в українськомовних публікаціях, а також подібне їм словосполучення з прийменником *of* в англійськомовних публікаціях широко вживаються з різноманітними препозитивними означеннями: наприклад, *глобальний дискурс європейської інтеграції*, *official discourse of European integration*.

Відмінність між словосполученням з постпозитивним означенням *discourse of European integration* і словосполученням з препозитивним означенням *European integration discourse*, яка є суттєвою для цього дослідження, зумовлюється інформативним фокусом на кінцевому слові (пор. [38, 1282]). Якщо об'єктом дослідження постає євроінтеграція, а дискурсивні особливості розглядаються як її аспект, тоді доречним є словосполучення *discourse of European integration*. Якщо ж йдеться про найменування окремого типу дискурсу, то видається доцільним використовувати словосполучення *European integration discourse*. Такі ж аналогії простежуються й в українській мові. Отже, у дослідженнях, об'єктом яких є цілеспрямована лінгвосеміотична діяльність у різноманітних сферах комунікації, що перебуває у каузальних відношеннях з процесами і наслідками євроінтеграції, доцільно послуговуватись словосполученням *євроінтеграційний дискурс* в українській мові та *European integration discourse* в англійській мові як терміносполученнями.

На окрему увагу в українській мові заслуговує термін *євроінтеграційний*, похідний від *євроінтеграція*. У цьому контексті слушним є спостереження І. Р. Вихованця, згідно з яким «у морфологічній структурі похідного від іменника прикметника конденсується грамагічна ад'ективація та семантика згорнутого предиката» [9, 133]. Також враховуємо те, що віддієслівні іменники, як-от *інтеграція*, можуть бути знаками опредметненої ситуації і одночасно носіями згорнутої предикатності [34, 137]. Крім того, відомо, що у східнослов'янських мовах словотвірне значення, побудоване за допомогою суфікса *-н-*, вказує на «ознаку, що означає будь-який тип відношення до означуваного предмета», тобто не конкретизується чітко, на відміну від деяких інших дериваційних афіксів [19, 138]. Авторами вже відзначалося існування похідних слів, утворених за такими словотвірними типами, значення яких уточнюється лише в контексті, оскільки такі похідні слова слугують «сигналом, довкола якого групуються всі необхідні відомості, накопичені пам'яттю» [див. докладніше там само, 176–177].

Вважаємо, що чинники, як-от семантика згорнутого предиката відіменникового прикметника *євроінтеграційний*, за яким проглядається процесуальне значення дієслова *інтегрувати* (тобто йдеться про формулу «ознака, що має відношення до субстанції, котра має відношення до процесу»), неконкретність типу відношення цього відносного прикметника до означуваного слова *дискурс* і відповідно потреба в контекстуальному уточненні, а також інформаційна насиченість цього знака, розширюють екстенціонал, тобто обсяг поняття, представленого словосполученням *євроінтеграційний дискурс*, і надають йому більш узагальненого характеру. Для порівняння інші номінації євроінтеграційного дискурсу, наведені вище, певним чином обмежують вираження смислової структури досліджуваного поняття. До речі, словосполучення опорного слова *дискурс* із прикметником *євроінтеграційний* як словотвірним варіантом (див. [7, 14] про словотвірні варіанти відіменникових прикметників в українській мові, зумовлені варіюванням іменникової твірної основи) прикметника *євроінтеграційний* у відомій нам теоретичній літературі не зафіксовані.

У деяких роботах з політології паралельно з номінацією *євроінтеграційний дискурс* або незалежно від неї трапляються контекстуально близькі за значенням номінації *євроінтеграційна риторика* [29, 159; 13, 128; 1, 88], *євроінтеграційний діалог* [6, 196] тощо, хоча вони користуються помітно більшою популярністю в текстах ЗМІ, оскільки вживаються в неспеціалізованих значеннях. Крім того, номінація *європейський дискурс*, що виражає загалом значно ширше поняття або радше систему понять у різноманітних наукових галузях, включаючи політичні [35, 77], літературознавчі [10, 10], філософські [22, 189], соціологічні [20, 227], історичні [25, 74] студії тощо, також може вживатися як контекстуальний синонім відносно номінації *євроінтеграційний дискурс*, коли йдеться про аспекти об'єднання чи зближення з європейською спільнотою. Подібне спостерігається й в англійськомовних публікаціях стосовно номінацій *EU discourse*, *discourses on Europe* тощо [46, 1; 41, 7].

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Структурна варіативність словосполучень, що вживаються на позначення євроінтеграційного дискурсу в українськомовних та англійськомовних наукових публікаціях, їх контекстуальна залежність і брак семантичної усталеності, а також непослідовність низки авторів у їх використанні свідчать про незавершеність формування їхніх термінологічних значень. Крім того, оскільки ступінь термінологізації досліджуваних словосполучень різниться як в українській, так і в англійській мовах, припускаємо, що відбувається певна боротьба між виявленими номінаціями за можливість зайняти нішу базового терміна на позначення вказаного дискурсу в трансдисциплінарних дослідженнях, що сприяло б успішній науковій комунікації.

Подальший термінологічний розвиток номінації *євроінтеграційний дискурс / European integration discourse* у сфері дискурсології пов'язуємо з перспективою встановлення типологічних ознак євроінтеграційного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонова Г. С. Теоретичні засади дослідження європартій / Г. С. Агафонова // Політологічні записки : [зб. наук. праць]. – 2013. – Вип. 2 (8). – С. 87–95.
2. Артџомова Є. С. Геополітичний дискурс європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Є. С. Артџомова // Політологічні записки : [зб. наук. праць]. – 2012. – № 6. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap\\_2012\\_6\\_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_40).
3. Багінський А. В. Символічний простір Європейського Союзу : інтеграція, ідентичність, міфи / А. В. Багінський // «Сучасні проблеми політичної системи України» : [зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (4–5 лютого 2016 р.)]. – Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2016. – С. 5–16.
4. Божко С. О. Інтеграція в Європейський Союз як зовнішньополітичний пріоритет в українському політичному дискурсі / С. О. Божко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. праць]. – 2012. – Вип. 108 (1). – С. 75–84.
5. Бульбенюк С. С. Посткомуністична модернізація України : влада (держава) versus громадянське суспільство / С. С. Бульбенюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методи викладання соціально-політичних дисциплін : [зб. наук. праць]. – 2015. – Вип. 16. – С. 31–35.
6. Валіон О. Об'єднана Європа : теорія, історія та перспективи для України : погляд на сучасний українсько-німецький євроінтеграційний діалог / Оксана Валіон // Україна–Європа–Світ : [міжн. зб. наук. праць]. – 2010. – Вип. 4. – С. 195–206.
7. Вербовська І. Т. Словотвірна синонімія і словотвірна варіативність прикметників української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. Т. Вербовська. – К., 2001. – 20 с.
8. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К. : «Пульсари», 2004. – 398 с.
9. Вихованець І. Р. Словотвірні категорії прикметника в сучасній українській мові / І. Р. Вихованець // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : «Лінгвістика». – 2005. – Вип. 1. – С. 131–134.
10. Гальченко С. Наукові відділи Інституту / Сергій Гальченко // Слово і Час. – 2006. – № 12. – С. 5–14.
11. Добровольська А. Б. / А. Б. Добровольська // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2016. – Вип. 3 (12). – С. 74–83.
12. Європейський проект та Україна : [монографія] / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парохонський, Г. М. Яворська [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 192 с.
13. Євсєєв К. Мовна ситуація й історична пам'ять в Україні : чинники символізації / Кирило Євсєєв // Політичний менеджмент. – 2013. – № 59. – С. 126–134.
14. Ковальчук І. Комуникативно-прагматичні особливості сучасного німецькомовного євроінтеграційного дискурсу / Інна Ковальчук // «Scripta manent: молодіжний науковий вісник Інституту філології та журналістики» : [зб. наук. праць]. – 2014. – С. 172–174.
15. Кравець К. Ю. Англійські абрєвіатури в контексті євроінтеграції України та спроби їх перекладу українською мовою / К. Ю. Кравець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки : [зб. наук. праць]. – 2016. – Вип. 2 (84). – С. 61–64.
16. Кравченко В. Л. Семантичні та лінгвопрагматичні характеристики концепту ЄВРОПА у сучасному англійському політичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В. Л. Кравченко. – К., 2007. – 22 с.
17. Кривенко Г. Л. Метафори України та Євросоюзу в українській і європейській пресі : зіставний аналіз / Г. Л. Кривенко // Когнітивна лінгвістика в міждисциплінарному контексті : теорія і практика : [матеріали Міжнародної наукової конференції УАКЛіП (8–10 жовтня 2016 р.)]. – Черкаси : Видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2016. – С. 100–101.
18. Кривицька О. Лімітрофна ідентичність крізь призму феномена пограниччя / Олена Кривицька // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України : [зб. наук. праць]. – 2016. – № 3–4 (83–84). – С. 298–313.
19. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
20. Кутуєв П. В. Від європейського дива до азійської гегемонії : трансформація сучасної соціологічної теорії / П. В. Кутуєв // Мультиверсум. Філософський альманах : [зб. наук. праць]. – 2007. – Вип. 61. – С. 226–233.
21. Куц Г. М. Формування спільної європейської ідентичності : проблеми та перспективи / Г. М. Куц // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2014. – № 3 (22). – С. 120–127.
22. Левицький В. С. Дискурс про індустріалізацію / В. С. Левицький // Людинознавчі студії. Серія : Філософія. – 2015. – Вип. 32. – С. 182–199.
23. Лещак О. Дискурс как объект лингвосомиотического опыта и деятельности (дискурсные типы и картины мира) / Олег Лещак // La Table Ronde : сб. мат. – Вип. 2 : Лингвистика дискурса и перспективы ее развития в парадигме современной славистики. – Минск : РИВШ, 2013. – С. 109–113.
24. Литвин В. В. Інтелектуальна інформаційна система дослідження лексичних інновацій в англійському євроінтеграційному дискурсі / В. В. Литвин, А. С. Мельник, Г. Б. Буньо // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : [зб. наук. праць]. – 2008. – № 631 : Інформаційні системи та мережі. – С. 212–219.
25. Надтока О. О. «Дебалканізація Європи» : конструювання нової ментальної карти Старого Світу / О. О. Надтока // Наукові записки НаУКМА. – 2007. – Т. 65 : Історичні науки. – С. 71–76.
26. Оржель О. Соціально-економічне згуртування в Європейському Союзі : концептуальні засади / Олена Оржель // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України. – 2010. – Вип. 1. – С. 12–20.

27. Ротар Н. Ю. Участь громадян України у циклічних політичних процесах трансформаційного періоду : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Н. Ю. Ротар. – Чернівці, 2007. – 40 с.
28. Ротар Н. Ю. Дискурс європейської ідентичності в сучасній політичній науці / Н. Ю. Ротар // *Регіоналізм та інтеграція. Науковий щорічник. Вип. 2.* – Чернівці : «Букрек», 2016. – С. 197–218.
29. Ротар Н. Ю. Політичні ідентичності в сучасній Україні : міська громада Чернівців / Н. Ю. Ротар. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – 344 с.
30. Русова О. С. «Інтеграція»: ідейне підґрунтя та спроби реалізації в Європі [Електронний ресурс] / О. С. Русова // *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки».* – 2016. – № 10. – Режим доступу: [http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol\\_n/issue/view/159](http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/view/159).
31. Соціально-економічні та правові аспекти мінімізації ризиків у сфері зайнятості України : євроінтеграційний дискурс [Матеріали круглого столу] / уклад. М. В. Судаков ; наук. ред. О. М. Могильний // *Ринок праці та зайнятість населення.* – 2015. – № 1 (42). – С. 65–68.
32. Термінографія, мультилінгвізм, мультидисциплінарність : напрямки майбутніх досліджень / І. О. Голубовська, В. Я. Жалай, Н. М. Биховець [та ін.] // *Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи.* – 2015. – С. 3–23.
33. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : дисс. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык»; спец. 10.02.19 «Общее языкознание, социалингвистика, психолінгвістика» / Елена Иосифовна Шейгал. – Волгоград, 2000. – 431 с.
34. Шмелева Т. В. Пропозиция и ее репрезентации в предложении / Т. В. Шмелева // *Вопросы русского языкознания.* – Вип. 3: Проблемы теории и истории русского языка / [под. ред. К. В. Горшковой]. – М. : Изд-во Московского университета, 1980. – С. 131–137.
35. Шульга М. А. Новый світовий порядок : європейський дискурс / М. А. Шульга // *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Філософія. Політологія.* – 2012. – Вип. 109. – С. 77–80.
36. Щолокова Г. В. Євроінтеграційний дискурс Польщі : особливості та еволюція / Г. В. Щолокова // *Вісник ДНУ. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія.* – 2015. – № 1. – С. 259–267.
37. Яворська Г. М. Непевний об'єкт бажання: ЄВРОПА в українському політичному дискурсі : [монографія] / Г. М. Яворська, О. В. Богомолов. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010 – 136 с.
38. *A Comprehensive Grammar of the English Language* / Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. – London : Longman, 1985. – 1779 p.
39. Borg S. *European Integration and the Problem of the State : A Critique of the Bordering of Europe* / Stefan Borg. – Houndmills, Basingstoke, Hampshire ; New York, NY : Palgrave Macmillan, 2015. – 181 p.
40. Carta C. Discourse analysis, policy analysis, and the borders of EU identity / Caterina Carta, Ruth Wodak // *Journal of Language and Politics.* – 2015. – No. 14 : 1. – P. 1–17.
41. Diez T. Europe as a Discursive Battleground : Discourse Analysis and European Integration Studies / Thomas Diez // *Cooperation and Conflict.* – 2001. – No. 36 (1). – P. 5–38.
42. Diez T. *Introducing the mosaic of integration theory* / Thomas Diez, Antje Wiener // *European Integration Theory.* – 2<sup>nd</sup> ed. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – P. 1–22.
43. Drulák P. Motion, Container and Equilibrium : Metaphors in the Discourse about European Integration / Petr Drulák // *European Journal of International Relations.* – 2006. – No. 12 (4). – P. 499–531.
44. Hay C. Horses for courses? The political discourse of globalisation and European integration in the UK and Ireland / Colin Hay, Nicola J. Smith // *West European Politics.* – 2005. – No. 28:1. – P. 124–158.
45. Klotz A. *Strategies for Research in Constructivist International Relations* / Audie Klotz, Cecelia Lynch. – Armonk, NY: M.E. Sharpe, 2007. – 135 p.
46. Nižnik J. *Democracy versus Solidarity in the EU Discourse* / Józef Nižnik. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2012. – 124 p.
47. Risse T. *Social Constructivism and European Integration* / Thomas Risse // *European Integration Theory.* – 2<sup>nd</sup> ed. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – P. 144–160.
48. Waever O. *Discursive approaches* / Ole Waever // *European Integration Theory.* – 2<sup>nd</sup> ed. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – P. 163–180.